

PREDNOSTI I DOBRE STRANE INTERNETA:

- UČENJE PUTEV INTERNETA - omogućuje pregled najnovijih saznanja, rezultata istraživanja te prikupljanje podataka za pisanje školskih seminara i projekata.
- BRZA DOSTUPNOST INFORMACIJA
- LAKO I BRZO PREGLEDAVANJE AKTUELNIH VESTI (npr. čitanje dnevnih novina i vesti, vremenske prognoze, sportskih rezultata).
- PREDSTAVLJA IZVOR ZABAVE (igranje igrice sa drugima na mreži)
- OMOGUĆUJE KOMUNIKACIJU SA LJUDIMA - brzo i jednostavno dopisivanje sa vršnjacima i ljudima u različitim delovima sveta.
- OMOGUĆUJE KUPOVINU RAZLIČITIH PROIZVODA (npr. rezervacija karata)
- RAZMENA ISKUSTAVA, MIŠLJENJA I INFORMACIJA sa vršnjacima i odraslima sličnih interesovanja ili problema
- DECA I MLADI UČE DA PIŠU
- PODSTIČE RAZVOJ KREATIVNOSTI
- UČI DECU REŠAVATI PROBLEME I PODSTIČE RAZVOJ STRATEGIJA ZA SELEKCIJU INFORMACIJA

OPASNOSTI OD INTERNETA:

- ❖ OBJAVLJIVANJE PRIVATNIH INFORMACIJA
- ❖ PROFILI - informacije o autoru bloga. Deca često upisuju prave podatke (ime i prezime, broj telefona, adresu i sl.) ili objavljuju svoje fotografije, nesvesna opasnosti koje to povlači za sobom.
- ❖ NEODGOVARAJUĆI SADRŽAJ - pretražujući blogove drugih ljudi deca mogu naići na sadržaje i rasprave neprikladne za njihov uzrast.
- ❖ NASILJE PREKO INTERNETA - neki ljudi mogu koristiti blogove kao put ka nasilju ili zastrašivanju druge dece.
- ❖ NACIONALNA, VERSKA I RASNA MRŽNJA - korišćenje za podsticanje mržnje i vređanje drugih zbog njihove nacionalne, verske, rasne ili druge pripadnosti.
- ❖ OBJAVA NEPOUZDANIH INFORMACIJA - mogućnost objavljivanja nepouzdanih i netačnih podataka o drugima. Treba biti oprezan i ne verovati svemu što piše na internetu.

SAVETI DECI:

- ❖ Ne šalji zlonamerne sms ili e-mail poruke. Pre nego što klikneš „Pošalji“ zapitaj se kako bi se ti osećao da primiš tu poruku.
- ❖ Pažljivo pročitaj sms ili e-mail poruku pre nego što je proslediš dalje. Nemoj prosleđivati poruke koje vređaju ili uznemiravaju druge. Nemoj se uključivati u ankete, rasprave i chat-ove koji nekog izvrgavaju ruglu, ocrnjuju ili ogovaraju.
- ❖ Ne snimaj i ne prosleđuj fotografije i snimke koji mogu druge dovesti u neugodnu situaciju, osramotiti ih ili izložiti ismevanju i vređanju drugih.
- ❖ Ne navodi lične informacije, brojeve telefona, adresu, školu, mesta na koja izlaziš, osobama koje ne poznaješ uživo. Kad pišeš o sebi piši uopšteno. Sve što napišeš i objaviš u sms poruci ili putem interneta postaje javno i dostupno velikom broju ljudi i više ne možeš kontrolisati kako će drugi iskoristiti svoje podatke.
- ❖ Ne šalji i ne objavljuj svoje fotografije ili fotografije svojih prijatelja preko mobilnog i interneta. Jednom kada pošalješ ili objaviš fotografiju, nad njom više nemaš kontrolu, ne znaš šta se dalje s njom događa. Uz malo veštine i s osnovnim grafičkim programima moguće su razne fotomontaže.
- ❖ Ne veruj svemu što piše na internetu! Svako može objaviti nepouzidane i netačne podatke o drugima.
- ❖ Zaštiti sebe lozinkom i pazi kome je daješ jer prijatelji u jednom trenutku mogu postati neprijatelji.
- ❖ Ako ti neko pošalje zlonamernu ili preteću poruku mobilnim ili e-mailom, nemoj odgovarati. Pokaži je odrasloj osobi kojoj veruješ.
- ❖ Ako želiš uživo da upoznaš „on-line“ prijatelja, dogovori prvi susret na javnom mestu, gde ima dosta ljudi. Ne nalazi se nasamo s njim, već povedi nekoliko prijatelja ili odraslu osobu kojoj veruješ.
- ❖ Pre nego što napišeš poruku, priču ili objaviš fotografiju, zapitaj se hoćeš li time nekoga povrediti. Nemoj činiti drugima ono što ne bi želeo da drugi čine tebi!

Fer plej u novim medijima

Mobilni i internet omogućavaju ti da si uvek u toku i uvek prisutan svuda. Možeš brzo doći do informacija koje ti trebaju, razgovarati i zabavljati se sa prijateljima, ali i upoznavati decu i mlade iz različitih delova sveta. Možeš da razmenjuješ mišljenja s drugima, igraš igrice, pratiš novosti i zanimljivosti.

Međutim, mobilni i internet, uprkos svim svojim mogućnostima, ipak su samo alati. Nažalost, postoje neki koji koristeći se ovim alatima vređaju i uznemiravaju druge. U njihovim rukama mobilni i internet pretvaraju se u moćno oružje.

Neki to rade nepromišljeno, neki iz fore i zabave, neki s namerom da povrede ili osramote, a neki zloupotrebe mogućnosti koje ovi alati daju. Pa tako neki šalju uznemiravajuće i preteće poruke, nagovaraju na odbacivanje i mržnju, objavljuju tajne i neistine o drugima. Neki podstiču druge da daju neprijatne komentare o onima koje ne vole jer žele da ih osramote pred što većim brojem ljudi. Neki se lažno predstavljaju da bi prevarili i iskoristili druge, a neki pak „provaljuju“ u tuđe mobilne, e-mailove ili blogove i šalju zlobne komentare i poruke o drugima u tuđe ime. Sve ovo može da se događa putem poziva ili sms poruke, putem e-maila, chat-a, bloga ili drugih internet stranica, a naziva se elektronsko nasilje ili zlostavljanje.

Igraj fer plej i zaštiti se!

- Ne šalji zlonamerne sms ili e-mail poruke. Pre nego što klikneš „Pošalji“ zapitaj se kako bi se ti osećao da primiš tu poruku.
- Pažljivo pročitaj sms i e-mail poruku pre nego što je proslediš dalje. Nemoj prosledivati poruke koje vređaju i uznemiravaju druge. Nemoj se uključivati u ankete, rasprave i chat-ove koji nekog izvrgavaju poruzi, ocrnjuju ili ogovaraju.
- Ne snimaj i ne prosleđuj fotografije i snimke koje mogu druge dovesti u neugodnu situaciju, osramotiti ih ili izložiti ismevanju i vređanju drugih.
- Zaštiti sebe lozinkom i pazi kome je daješ, jer prijatelji u nekom trenutku mogu postati neprijatelji.
- Ne navodi lične informacije, brojeve telefona i mobilnog, adresu na kojoj živiš, ime škole u koju ideš, mesta na koja izlaziš osobama koje ne poznaješ uživo. Kad pišeš o sebi, piši što uopštenije. Sve što napišeš i objaviš u sms poruci ili na internetu postaje javno i dostupno velikom broju ljudi i više ne možeš kontrolisati kako će drugi iskoristiti tvoje podatke.
- Ne šalji i ne objavljuj svoje fotografije i fotografije svojih prijatelja preko mobilnog i interneta. Jednom kada pošalješ ili objaviš fotografiju, nad njom više nemaš kontrolu, ne znaš šta se dalje s njom događa. Uz malo veštine i s osnovnim grafičkim programima moguće su razne fotomontaže.
- Ne stavljaš na internet ništa što ne bi voleo da vide tvoji prijatelji i poznanici, čak ni u e-mailu ili sms poruci.
- Ako ti neko pošalje zlonamernu ili preteću poruku mobilnim ili e-mailom, nemoj odgovarati. Pokaži je odrasloj osobi kojoj veruješ.

- Neki odrasli i vršnjaci lažno se predstavljaju i pretvaraju da su prijatelji jer ih zanimaju slike seksualnog sadržaja ili imaju seksualne želje i namere. Upravo radi toga budi na oprezu, ne samo s informacijama i fotografijama koje deliš, nego i prilikom upoznavanja s „on-line“ prijateljima. Podseti se da je sve ono što znaš o tom "prijatelju" samo ono što ti je ta osoba rekla i da ništa od toga ne mora biti istina.
- Ako želiš uživo da upoznaš „on-line“ prijatelja, dogovori prvi susret na javnom mestu, gde ima dosta ljudi. Ne nalazi se nasamo s njim, već povedi nekoliko prijatelja i prijateljica ili odraslu osobu kojoj veruješ.
- Pomozi deci koja doživljavaju nasilje putem sms-poruka i interneta tako da im jasno kažeš da nije u redu to što im se događa i da vidiš da im je teško. Nemoj prikrivati nasilje i odmah obavesti odrasle o tome šta se događa.
- Pre nego što napišeš poruku, priču ili objaviš fotografiju, zapitaj se hoćeš li time nekoga povrediti. Nemoj činiti drugima ono što ne želiš da drugi čine tebi.
- Čuvaj sebe i druge! Sve što važi za čuvanje podataka o tebi, važi i za čuvanje tuđih.

Kako sigurno voditi internet dnevnik/blog?

Blog je skraćenica od engleske reči weblog, što u doslovnom prevodu znači „internet dnevnik“. To je internet stranica na kojoj pojedinac ili grupa ljudi beleže svoja razmišljanja, stavove, razmenjuju svoja mišljenja o određenoj temi. Može se lako i brzo stvoriti i ne zahteva poznavanje nekog specifičnog računarskog programa. Iako se smatraju nekim oblikom dnevnika, zapamti da sve što napišeš na blogu postaje javno i dostupno velikom broju ljudi. Ako bloguješ, uvek postoji šansa da neko pronađe tvoj blog i sazna tvoj stvarni identitet, a to mogu biti upravo ljudi za koje najmanje želiš i očekuješ da te pronađu.

Poznavanje mogućnosti koje blog nudi, a time i mogućih opasnosti koje se kriju, omogućuje ti da se zaštitiš, sigurno bloguješ i uživaš u komunikaciji s drugima.

Opasnosti bloga su:

- **OBJAVLJIVANJE PRIVATNIH INFORMACIJA** – Ako objavljuješ informacije o sebi i svojoj porodici, to može navesti osobe s lošim namerama da pokušaju da uspostave kontakt s tobom ili tvojom porodicom.
- **PROFILI** – neke blog stranice imaju mogućnost objavljivanja profila, odnosno informacija o autoru bloga, poput beleške o piscu, što je u obliku linka dostupno svim posetiocima bloga. Deca često upisuju svoje prave podatke (ime i prezime, broj telefona, adresu škole, broj bankovnog računa roditelja i slično) ili objavljuju svoje fotografije, nesvesna opasnosti koje to povlači za sobom.
- **NEODGOVARAJUĆI SADRŽAJI** – Pretražujući blogove drugih ljudi, možeš naići na sadržaje ili rasprave neprikladne za svoj uzrast.
- **NASILJE PREKO INTERNETA** – Neki mogu koristiti blogove kao put k nasilju ili zastrašivanju druge dece.
- **NACIONALNA, VERSKA I RASNA MRŽNJA** – Neki se mogu koristiti blogovima za podsticanje mržnje i vređanje drugih zbog njihove nacionalne, verske, rasne ili druge pripadnosti.
- **OBJAVA NEPOUZDANIH INFORMACIJA** - Kao što svako može kreirati stranicu na internetu, tako svako može objaviti nepouzdana i netačne podatke o drugima. Budi na oprezu i razmisli o tome što si pročitao, napisao ili pronašao na blogovima. Ne veruj svemu što tu piše.

Kako održati privatnost svog bloga:

1. Zaštititi blog lozinkom i pazi kome je daješ jer prijatelji u nekom trenutku mogu postati neprijatelji.

2. Ne navodi u blogu lične i detaljne informacije. Kada pišeš o sebi, piši što uopštenije. Nemoj navoditi gde živiš, izlaziš i slično jer svaka lična informacija može otkriti tvoj identitet.
3. Ne spominji u blogu imena, adrese, brojeve telefona, školu, e-mail adrese i slične informacije. To su upravo informacije koje traže odrasli sa seksualnim namerama prema deci, stoga ih izbegavaj. U zamenu, možeš da koristiš nadimak, ali pripazi da ne podseća na tvoje ili nečije pravo ime.
4. Ne navodi u blogu ni informacije o bilo kome koga poznaješ, kako ne bi mogućeg pedofila naveo/la da, iako ti nisi zainteresovan za „časkanje" s njim, možda tvoja drugarica jeste.
5. Ne stavlja svoje fotografije i fotografije svojih prijatelja u svoj blog.
6. Ne ostavljaj blog otvoren, a računar bez nadzora jer bi neko mogao upisati nešto nepoželjno.
7. Ne ogovaraj i ne širi tračeve o svojim prijateljima iz razreda.
8. Pre nego što napišeš poruku, priču ili objaviš fotografiju, zapitaj se hoćeš li time nekoga povrediti.

I u svetu mobilnih i interneta pošuj pravila ponašanja kao i u svakodnevnom životu. Nemoj činiti drugima ono što ne bi hteo da drugi čine tebi.

Pronađi se! („Googluj se!")

Poseti stranicu www.google.com i upiši svoje ime i prezime pod znakovima navoda (npr. „Pera Perić“). Google će pronaći sve internet strane na kojima se spominje tvoje ime. Na taj način možeš otkriti da li postoji neka web stranica ili blog o tebi. Isto uradi sa svojim brojem mobilnog, e-mail adresom, pravom adresom i nadimkom na chat-u. Možda negde neko piše o tebi i daje tvoje podatke, a da ti to i ne znaš. Pokušaj to da činiš što češće, a možeš da napraviš i "Google Alert", alarm koji će ti stizati na mejl svaki put kad i ako se na internetu pojavi stranica na kojoj se spominje tvoje ime.

Svi zajedno možemo mobilne i internet učiniti sigurnijim i doprineti zaustavljanju elektronskog nasilja. Policija, mobilni operateri i pružaoci internet usluga pomoći će u pronalaženju onih koji čine nasilje.

ZNATE LI S KIM SE DOPISUJETE PUTEM INTERNETA I MOBILNOG?

7 zlatnih pravila za sigurno četovanje i sms-dopisivanje

1. Nikad nemojte nepoznatim ljudima putem interneta ili mobilnog davati podatke o sebi, svojoj porodici i prijateljima, ne otkrivajte im svoje prezime ni adresu, nemojte reći u koju školu idete, jer ne možete znati kakve su im namere. Važno je da im ne šaljete svoje fotografije, slike porodice ili prijatelja jer se one mogu na razne načine zloupotrebiti.
2. Imajte na umu da „nepoznati“ s kojim se dopisujete i koji se predstavlja kao dečko od 15 godina, može zapravo biti muškarac od 50 godina i slati vam lažne podatke o sebi uz tuđu fotografiju.
3. Ne primajte na poklon dopune za mobilni od nepoznatih jer će oni zasigurno tražiti nešto zauzvrat.
4. U dopisivanju mobilnim ili internetom nemojte pisati ništa čega biste se stideli ako to pročitaju vaši prijatelji u školi ili u komšiliklu, ne šaljite fotografije koje ne biste želeli pokazati drugima. Sve što pošaljete zlonamerna osoba može iskoristiti da vas ucenjuje, uz pretnje da će to objaviti na internetu, na ulazu u vašu školu ili zgradu gde stanujete.
5. Ako vam neko šalje uznemiravajuće, preteće ili prostačke poruke na mobilni, svakako to recite roditeljima ili nastavniku u koga imate poverenja. Niste vi krivi zbog toga što vam prete i vređaju vas. Zatražite pomoć od roditelja čak i kad mislite da ste učinili nešto nedopušteno.
6. Nemojte izbrisati s mobilnog podatke i fotografije koje vam je neko poslao jer će pomoću njih policija lakše pronaći osobu koja vam prete.
7. Nikad nemojte ići sami na sastanak s osobom koju ste upoznali putem mobilnog, na chat-u ili putem bloga. Ako ta osoba insistira da dođete bez pratnje, nemojte ići na takav sastana.